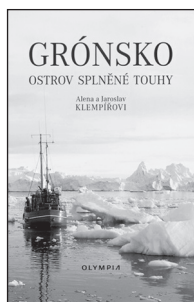

LITERATURA

Klempířová, A., Klempíř, J.: Grónsko – ostrov splněné touhy.

Olympia, Praha 2014, 306 s. ISBN 978-80-7376-377-0.

Nakladatelství Olympia vydalo v předvánočním čase novou zajímavou knihu členů České geografické společnosti manželů Aleny a Jaroslava Klempířových, která se jmenuje Grónsko s podtitulem Ostrov splněné touhy.

Kniha na více než 300 stranách přináší velmi zajímavý pohled na současný svět obyvatel ostrova – Inuitů – očima cestovatelů a polárníků. V krátkých a tematicky velmi sevrěných kapitolách se autoři postupně vyrovnávají s jednotlivými okruhy svého zájmu a popisují od prvopočátku svůj vztah ke Grónsku a jeho obyvatelům. Čtenářům je v knize přiblížen vývoj osídlení Grónska nebo jsou seznámeni s pohledem manželů Klempířových na jednotlivé významné osobnosti, které v minulosti v Grónsku působily. Je milé se dozvědět, že jednu z velkých skupin tvořili v Grónsku i Moravští bratři, kteří podobně jako i v jiných regionech světa působili v období po třicetileté válce dokonce na tak vzdáleném a patrně též nehostinném pobřeží Grónska. Další části knihy jsou věnovány osobním zkušenostem obou nadšených cestovatelů s jednotlivými aspekty života v Grónsku, přírodě a krajině na ostrově a změnám, které zde probíhají jak v důsledku změny klimatu, tak také v důsledku postupující globalizace. Velké obohacení knihy představují konkrétní vzpomínky na setkání s významnými experty, kteří se v Grónsku pohybují, nebo připomenutí významných osobností, které jsou s tímto podivuhodným ostrovem spojeny.

Celá kniha je doplněna o osobní životní příběh Jaroslava Klempíře počínaje jeho dětstvím, přes studium flétny vedoucí až po kariéru koncertního hráče.

Zvolený styl vyprávění se blíží až deníkovým zážitkovým zápisům a představuje jistě velmi atraktivní formu prezentace vlastních zkušeností. Přitažlivost publikace dále zvyšuje velký počet fotografií a svoji roli plní i doprovodné ilustrace Miroslava Martenka a dalších autorů.

Kniha byla uvedena na trh v předvánočním čase za účasti jak autorů a zástupců nakladatelství, tak i za aktivní účasti velvyslance Dánska a dalších osobností, kteří knihu slavnostně pokřtili.

Bohužel v publikaci chybí obsah, a tak není úplně snadné se v jednotlivých kapitolách orientovat a rychle pochopit třídění dílčích částí. Doporučil bych autorům snad výraznější oddělení jednotlivých souvislejších částí textu a jejich jednoznačné vymezení. Je na místě uvažovat o možnosti rozdělení knihy na menší počet souvislých a tematicky více propojených velkých bloků. Například by tak bylo možné vytvořit samostatné téma historie, kam patří nejen příběhy o osídlování Grónska, ale také příběhy dávných polárníků a dalších osobností. Samostatný blok by mohl také vzniknout na téma Inuité, které jsme potkali,

a jistě by autoři našli i další souvislejší kapitoly, které mohou, resp. měly být v knize jasněji vymezeny. Velmi osobní forma psaní dává textu na jedné straně dobře nahlédnout do myslí a duší obou polárníků, na druhou stranu v některých částech textu vede k velmi subjektivnímu hodnocení popisovaných znalostí, zkušeností, osobností nebo míst.

Knížka je určena především všem zájemcům o cestovatelské poznání místa, které není na prvních stránkách dovolenkových katalogů a které stále přináší nová a zajímavá překvapení pro všechny, kteří do Grónska přicestují. Autoři při koncipování textu netvořili vědeckou monografii, ale prezentují svůj pohled na Grónsko a na některé jeho vybrané problémy nebo aspekty života lidí, kteří zde žijí. Kniha svým zaměřením velmi dobře navazuje na tradiční cestopisy, které formovaly názory a postoje mnohých současných geografů, a přináší tak nový kamínek do mozaiky moderní poznávací literatury.

*Radim Perlín, Univerzita Karlova v Praze,
e-mail: radim.perlin@natur.cuni.cz*

Kostecký, T., Mikešová, R., Poláková, M., Čermák, D., Bernard, J., Šimon, M. (2014): Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny. SLON, Praha, 173 s. ISBN 978-80-7419-166-4 (Sociologické nakladatelství / SLON), ISBN 978-80-7330-246-7 (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.)

V loňském roce vydalo Sociologické nakladatelství (SLON) knihu se zajímavým názvem a neméně zajímavým obsahem. Koho z nás někdy nenapadlo přemýšlet o tom, koho volí naši sousedé? Šestičlenný autorský kolektiv pracovníků Sociologického ústavu AV ČR v Praze se pod vedením Tomáše Kosteckého nad touto otázkou zamýšlel v rámci řešení grantového projektu GA ČR a v monografii čtenáři nabízí více než obvyklá vysvětlení. Podstatu bádání autorů však vyjadřuje spíše podtitul knihy, naznačující jednak vážnost zkoumaného problému, jednak jeho přesah za hranice objektu a předmětu sociologie. V autorském kolektivu jsou vedle sociologů, sociálních antropologů a kulturologů zastoupeni i geografové. Monografie má proto logicky interdisciplinární charakter a z hlediska obsahového, resp. tematického zaměření, metodologického přístupu, rozsahu, struktury i výsledku bádání, je cenným příspěvkem k obecnému poznání.

Po každých volbách jsme svědky diskuzí o územní diferenciaci podpory politických stran, koalic či hnutí. Nežrádka slyšíme o jejich tradičních „baštách“ či překvapivém úbytku podpory tam, kde dříve podporu měly. Zdůvodnění proměn politické krajiny se však málokdy opírá o fundované analýzy příčin, podmíněností či důsledků a velmi zřídka o rozbor hlubších časoprostorových souvislostí. Mnohdy se diskutuje pouze o výjimečných a překvapivých výsledcích, aniž by si diskutující aktéři uvědomovali, že podstatu diferenciaci volební podpory lze hledat spíše než v momentální činnosti stran a politiků v širších

rámčích socioekonomického, demografického a sociokulturního vývoje společnosti a proměn jednotlivých regionů. Tedy, že k pochopení podstaty výsledků voleb je nezbytné přemýšlet o prostorových vzorcích chování populace, regionálním milieu, „zakotvenosti“ myšlení lidí, specifických území, nejen o hlediscích strukturálních či řádovostně/měřítkových, ale i „měkkých“ a vývojových podmínkách. Dnešní volební chování lidí totiž nemusí souviset pouze s aktuální společenskou situací, ale má souvislost i s dlouhodobým vývojem společnosti. Autoři monografie proto hledají odpověď i na otázku, koho volili obyvatelé Česka v minulosti a zda lze v jejich volebním chování vysledovat nejen územní rozdíly, ale i pochopit podstatu prostorových vzorců aktivity parlamentních politických stran i podpory myšlenek, které prosazovaly či prosazují.

Práce se člení do šesti kapitol opatřených syntetizujícím závěrem a rozsáhlými seznamy (nejen literatury, ale i tabulek, obrázků a grafů, zkratk politických stran, koalic a politických hnutí, analyzovaných územních jednotek; obsahuje i jmenný a věcný rejstřík). Z pohledu bezprostředního zájmu geografa lze knihu de facto rozdělit do dvou částí. První, která svým zaměřením osloví převážně politology či historiky a druhou, která bezesporu upoutá pozornost hlavně geografů a sociologů.

V úvodu knihy T. Kostelecký pojednává o volbách jako objektu vědeckého bádání, představuje hlavní cíle knihy, metody, použitá data a strukturu práce. Ve druhé kapitole se M. Poláková a R. Mikešová zabývají rozborem politického systému v období první republiky a po pádu komunistického režimu. Pozornost věnují politickým stranám, které – s ohledem na proměnlivost politické mapy na území Česka – rozdělují do tzv. stranických rodin, založených na společně sdílených a prosazovaných myšlenkách (rodina komunistických, socialistických a sociálně demokratických, křesťansko-demokratických, stavovských, pravicových, autoritářských a etnických stran). Důraz na politickou (a de facto i hodnotovou) orientaci voličů umožňuje komparaci vývoje ve dvou stěžejních sledovaných obdobích a hodnocení proměn politické krajiny Česka činí přínosnějším. Tytéž autorky pak ve třetí kapitole analyzují jednotlivé volby, které na našem území proběhly, a to v Československu v letech 1918–1938 (volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění 1920, 1925, 1929, 1935), 1945–1989, resp. v československém a českém posttotalitním prostředí po roce 1989 (volby do České národní rady 1990, 1992 a do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 1996, 1998, 2002, 2006). Vlastním prostorovým vzorcům volebního chování v uvedených obdobích (jejich popisu, proměnám a možným příčinám) se následně věnují D. Čermák, T. Kostelecký a M. Šimon ve čtvrté, resp. J. Bernard a M. Šimon v páté kapitole. Autoři zdůvodňují výběr analyzovaných stran, vymezení soudních okresů s vysokým podílem Němců, identifikují území stabilní voličské podpory a míru koncentrace voličské základny stran, zamýšlejí se i nad vysvětlujícími faktory prostorových vzorců volebního chování. Analýzu voleb v období 1992–2006 navíc obohacují v rozbor regionálních shluků oblastí s vysokou a nízkou volební podporou. Zamyšlení nad historickými faktory jako vysvětlením prostorových vzorců volebního chování v postkomunistickém období připojuje v šesté kapitole J. Bernard. V závěru T. Kostelecký, J. Bernard shrnují výsledky výzkumu, resp. konstatují, že se podařilo potvrdit existenci a stabilitu prostorových vzorců populace, značnou kulturně-politickou diferenciaci Česka (která byla v období první republiky větší než dnes), prokázat

rozdíly mezi oblastmi dříve osídlenými českými Němci a vnitrozemím (a vnitřní heterogenitu těchto území), nalézt regiony s voličskou základnou stran, ale zejména prokázat regionálně ukotvenou hodnotovou orientaci a politickou kulturu i strukturální podmíněnosti jejich územní diferenciaci. Potvrzení významu historických událostí/procesů s dalekosáhlými a dlouhodobými důsledky (zejm. odsun Němců, dosídlení pohraničí, socialistická industrializace), resp. jejich vlivu na proměny politické krajiny jen umocňuje význam provedeného výzkumu pro vysvětlení podstaty vývoje územní diferenciaci Česka. Závěr o klesajícím významu historických faktorů ve volebním chování populace v polistopadovém období se autorům sice podařilo potvrdit, otázkou zůstává, zda nejde jen o v jistém smyslu krátkodobý „výkyv“; čas ukáže.

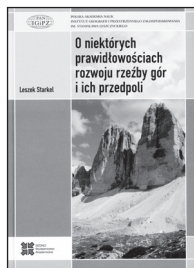
Živě si vzpomínám na chvíli, kdy se před čtvrt stoletím prolomily ledy a i v české geografii našla problematika prostorových aspektů voleb svou odezvu, resp. kdy nás, nastupující doktorandy, uváděl do tajů prostorových vzorců volebního chování na příkladu prací slovenského sociologa V. Krivého z Británie se navrátilší P. Jehlička. Ano, první politickogeografické studie na dané téma se u nás objevily na počátku 90. let. Pokroky v poznání, časový odstup pro hodnocení nedávné minulosti, jakož i možnosti, které skýtají moderní technologie pro zpracování a kartografickou vizualizaci dat (a to i v historické retrospektivě), čtenář docení právě s odstupem let. U tak obtížného výzkumného problému, kterým vysvětlení a pochopení proměn politické krajiny bezesporu je, je tento odstup oprávněný a žádoucí. Zamýšlí-li se geografové nad pochopením vývoje územní diferenciaci společnosti, mnohé argumenty naleznou právě v představované knize.

Knih je bezesporu velmi podnětná z hlediska dalšího směřování základního výzkumu, zaujme nejen odborníky v širokém spektru oborů, studenty společenskovedních a humanitních oborů, ale i vlastní aplikovanou (politickou) sféru a veřejnost. Garantuji, že monografie upoutá i ty, kteří nemají čas ji podrobně prostudovat. Množství hodnotných, originálních a dosud nikde nepublikovaných tematických map zaujme i ty, kteří se o politiku a volební chování lidí nezajímají. Kniha totiž vypovídá o daleko více (a podstatnějším) problémech, než „jen“ o tom, koho volili naši sousedé.

*Pavel Chromý, Univerzita Karlova v Praze,
e-mail: pavel.chromy@natur.cuni.cz*

Starkel, L.: O niektórych prawidłowościach rozwoju rzeźby gór i ich przedpoli (na przykładzie wybranych gór Eurazji). SEDNO Wydawnictwo Akademickie, Warszawa 2014, 382 s. ISBN 978-83-63354-48-0.

K samému konci roku 2014 publikoval jeden z nejvýznamnějších současných geomorfologů, řádný člen Polské akademie věd a nositel mnohých domácích i zahraničních vyznamenání prof. Leszek Starkel z Krakova, jednu ze svých knižních publikací „O některých zákonitostech vývoje reliéfu hor a jejich předpolí (na příkladu vybraných hor Eurasie)“. Autor zatím, jak ho osobně znám více než 55 let, sumarizuje své materiály a názory, ke kterým došel na základě

podrobných terénních výzkumů doma a v mnohých státech zejména Evropy a Asie.

Recenzovaná, dobře vydaná kniha, je rozdělena do pěti základních kapitol. V první kapitole nazvané Paleogeografické základy reliéfu: tvary různého stáří a jejich stálá transformace (s. 11–56) se autor mimo jiného zabývá etapami vývoje reliéfu hor a jejich předhoří, stálým přizpůsobováním reliéfu měnícím se klimatickým podmínkám a současnou existencí různověkových tvarů georeliéfu. Druhá kapitola nazvaná Komplexnost reliéfových procesů a polygeneze tvarů reliéfu (s. 57–148) pojednává např. o morfogenetických regionech a výškové členitosti geomorfologických procesů v horách, ročním chodu těchto procesů, procesech sekulárních a epizodických, extrémních jevech, vývoji sesuvných svahů a říčních korytech a o údolních nivách. Třetí kapitola (s. 149–224) se zabývá čtvrtohorním vývojem reliéfu hor a jejich předpólí. Mimo jiné pojednává o morfogenetickém významu kvartérních glaciál – interglaciálních cyklů, terasových systémech a klimatické rytmičnosti v kvartéru, problému synchronnosti tektonických a klimatických změn a holocenních klimatických změnách. Čtvrtá kapitola (s. 225–284) nazvaná Klima a člověk – společné příčiny přeměny reliéfu hor mluví mezi jinými o narušení rovnováhy svahových a říčních systémů v souvislosti s využitím země (land usem), o časové a prostorové diferenciaci antropoprese, o perspektivách modelace reliéfu hor v podmínkách globálních klimatických změn a ustupování zemědělství a pastevnictví. Pátá kapitola (s. 285–290) popisuje zákonitosti evoluce horských oblastí. Knihu uzavírá 28stránkový seznam literatury, seznam 196 grafických příloh a 60 barevných fotografií, 29 stránkové anglické resumé a anglická verze seznamu grafických příloh a fotografií.

Kniha prof. Starkla interpretuje obrovské množství faktologického materiálu. Jsem přesvědčen, že zaujme každého nebo téměř každého našeho geomorfologa. Autorovi lze jen blahopřát.

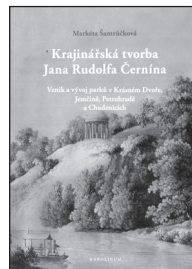
*Tadeáš Czudek,
e-mail: tadeasczudek@volny.cz*

Šantrůčková, M.: Krajinářská tvorba Jana Rudolfa Černína. Vznik a vývoj parků v Krásném Dvoře, Jemčině, Petrohradě a Chudenicích. Karolinum, Praha 2014, 316 s., ISBN 978-80-246-2397-9

Nakladatelství Karolinum v roce 2014 vydalo publikaci Markéty Šantrůčkové Krajinářská tvorba Jana Rudolfa Černína s podtitulem Vznik a vývoj parků v Krásném Dvoře, Jemčině, Petrohradě a Chudenicích. Knihu, která by – ač to její název explicitně nenasvědčuje – neměla uniknout pozornosti geografů.

Autorka monografie se problematice krajinářských parků (jejich vzniku, vývoji, úpravám i ochraně) věnuje dlouhodobě a ve svých výzkumech aplikuje zejména historickogeografické přístupy. Pro ně získala zalíbení již v pregraduálním studiu historie a geografie, prohloubila je v doktorském studiu (monografie

vychází z autorčiny dizertace obhájené na katedře fyzické geografie a geoekologie Přírodovědecké fakulty UK v Praze; Santrůčková 2011) a nyní je zdárně rozvíjí ve VÚKOZ v Průhonících. Markéta Šantrůčková si za dobu svého relativně krátkého odborného působení v akademické sféře vydobyla renomé nejen v Česku, ale i v mezinárodním prostředí (její prezentace pravidelně přitahují účastníky mezinárodních kongresů jak historických geografů či environmentálních historiků, tak i čistých „krajinářů“). Čtenáři ji nejspíše znají jako spoluautorku kolektivních monografií vzešlých z projektu Implementace opatření Evropské úmluvy o krajině v intenzivně využívaných oblastech nesoucích stopy historických krajinařských úprav, které nakladatelství Karolinum vydalo v letech 2011 a 2013 (Lipský, Šantrůčková, Weber a kol. 2011, Lipský, Weber, Stroblová a kol. 2013), příp. z příspěvků v odborných časopisech (např. Šantrůčková 2012).

Klíčové téma nejnovějšího přírůstku do nečetného souboru monografií o historických krajinách tvoří využití a modelace reliéfu při zakládání a úpravách krajinařských parků. Autorka ho nejprve představuje v obecné rovině a v širších souvislostech, následně na příkladech analýzy čtyř zájmových lokalit (Krásný Dvůr u Podbořan, Jemčina u Jindřichova Hradce, Petrohrad u Jeseníku a Chudenice u Klatov), jež spojují osoby zakladatelů a vlastníků ze šlechtického rodu Černínů. Zaměření práce je velmi aktuální a na poli geografie resp. historické geografie též velmi inovativní a neotřelé – a to jak z tematického, tak zejména metodologického a metodického hlediska. Krajinnému dědictví a jeho ochraně, rekonstrukci historických krajin, krajinným úpravám se dnes věnují odborníci napříč mnohými společenskovědními, humanitními, technickými, a v neposlední řadě i přírodovědními obory (zahradní a krajinná architektura, botanika, ekologie, estetika, umění a další). V geografickém výzkumu se však s historickými krajinami setkáme spíše výjimečně. Mnohým geografům historikogeografické přístupy připomínají spíše vlastivědu, než aby je vnímali jako nezbytnou podmínku kvalifikovaného kontextuálně zaměřeného a na bohatství historických pramenů ukrytých v archivech založeného nejen vysvětlení změn, ale i pochopení proměn krajiny. I když se v několika málo posledních letech situace lepší a dizertace k tématu se obhajují i na geografických pracovištích např. v Ostravě (Frajer 2013) či v Brně (Havlíček 2013). Jak sama autorka uvádí v úvodu práce, hlavním úkolem geografie při výzkumu krajinařských parků je zhodnocení přírodního prostředí a jeho antropogenních přeměn, jejich vzájemné ovlivnění a interakce. Taková studie na příkladech krajinařských parků přináší nové výzkumné otázky a významně přispívá k diskuzi o možnostech revitalizace krajiny, o jejím budoucím využití a významech. Je zřejmé, že poznání minulosti krajiny se tak stává nezbytnou součástí nejen řešení jejích stávajících problémů, ale i úvah o její budoucnosti.

Kniha se dělí do pěti částí, přičemž úvodní kapitoly tvoří teoreticko-metodologické zarámování tématu a na ně navazuje konkrétní řešení na příkladech vybraných oblastí. Doplněna je shrnutím v anglickém jazyce, seznamem použitých vyobrazení a zkratk, bohatou bibliografií a rejstříkem (souhrnný, zejména jmenný a místní). V úvodu práce autorka vysvětluje nejen samotné téma a jeho přínos pro geografické výzkumy, ale zdůvodňuje zde i výběr zájmových lokalit.

Krajinářské parky založené a spravované Janem Rudolfem Černínem popř. jeho synem Evženem Karlem Černínem v Krásném Dvoře, Jemčině, Petrohradě a Chudenicích, vznikaly postupně, byly ovlivněny různými kulturními a uměleckými vlivy a zejména pak přírodními podmínkami oblastí, ve kterých se rozprostírají. Výběr lokalit autorka zvolila rovněž i s ohledem na tyto podmínky a jejich vliv na utváření přirozeného reliéfu. Součástí úvodu je i (pro historicko-geografické téma nezbytné) časové zařazení práce do období od 80. let 18. století do poloviny 19. století s dalšími přesahy až do počátku 20. století. Autorka zde podrobně představuje cíle výzkumu (identifikovat realizované terénní úpravy v parcích, stanovit a ověřit typologii terénních úprav a sledovat jejich odlišnosti v závislosti na přirozeném reliéfu, funkci krajinných úprav a době realizace), seznamuje čtenáře s předpoklady, které ve svém výzkumu ověřovala (terénní úpravy budou rozdílné v závislosti na odlišnosti přirozeného reliéfu, funkci krajinné a terénní úpravy i době realizace), a v neposlední řadě s terminologií (vysvětlení základních užívaných termínů).

Úvod následuje kapitola věnovaná použitým materiálům a metodám výzkumu. Zhodnocení a zejména pak přehled odborné literatury se skládá z řady monografií a článků věnovaných vývoji krajinářských parků z obecného hlediska – nejprve české proveniencce (zde autorka podotýká, že se zabývají především dendrologickou složkou parků) a následně i zahraniční. Dále uvádí výběrovou bibliografii k rodu Černínů a postupně ke všem čtyřem parkům, které byly objekty výzkumu. Velmi důkladně je pak provedeno zhodnocení použitých historických pramenů – písemných, kartografických i ikonografických – včetně jejich stručných popisů, časového zařazení, místa uložení (zejména u srovnávacích kartografických děl). Prameny jsou stejně jako literatura rozděleny na obecné a konkrétní (k jednotlivým lokalitám) a jasně tak dokazují, že autorka provedla důkladné rešerše v mnoha institucích na území celých Čech. Poukázala rovněž na další nezpracované materiály, které by mohly výzkum dále obohatit. Součástí této kapitoly je i představení metodiky práce. Od zmíněné heuristiky, analýzy a interpretace odborné literatury a archivních pramenů, přes komparativní analýzu map a plánů různých časových období v prostředí GIS (jako podklad byly užity mapy stabilního katastru, pro promítnutí analyzovaných starých map pak Státní mapa odvozená 1 : 5 000), až po vlastní terénní výzkum. V jeho rámci pak autorka vytvořila kategorizaci jednotlivých terénních úprav (hlavní kategorie – bodové, liniové, plošné), které následně sledovala ve všech zkoumaných lokalitách.

V další kapitole nazvané Hlavní zásady vzniku, tvorby a údržby krajinářských parků se M. Šantrůčková zabývá důvody zřizování krajinářských parků, motivací jejich tvůrců včetně dobových ideálů a pojetí. Předestírá vlivy jednotlivých kultur i uměleckých stylů do úprav terénu, ovlivnění a vzájemné inspirace tvůrců samotných parků a v neposlední řadě také posun významu krajinářského parku v čase a jeho nezbytnou ochranu (zejména od jejich vlastníků, která není vždy dostatečná). Kapitulu zakončuje stručné představení významných krajinářských parků v Evropě a Česku, které jsou bezpochyby známé široké veřejnosti.

Stěžejní část publikace tvoří prezentace výsledků výzkumu v jednotlivých zájmových lokalitách. Úvodem autorka vylíčila historii rodu Černínů a jejich panství a uvedla biografické údaje Jana Rudolfa Černína i jeho syna Evžena Karla

Černína. Hodnocení krajinářských parků autorka provedla podle jednotného schématu (poloha parku; přírodní podmínky a zákonná ochrana; vznik a vývoj parku; popis parku, celková kompozice a jednotlivé prvky; využití přirozeného reliéfu a terénní úpravy) a tím zvýšila možnosti jejich vzájemného srovnávání. Text je doplněn bohatou obrazovou dokumentací – ikonografickými a mapovými prameny, aktuálními fotografiemi a rekonstrukčními mapami (vždy je zařazena analytická mapa krajinářského parku vytvořená na podkladě mapy stabilního katastru a též mapa terénních úprav a využití reliéfu na podkladě SMO-5).

Závěr shrnuje výsledky časově i badatelsky náročné práce. Na konkrétních příkladech autorka prokazuje funkčnost vytvořené typologizace krajinných úprav a zdůrazňuje úzkou provázanost výsledků se stanovenými předpoklady. Reliéf má pro úpravy krajinářských parků klíčový význam. Zásadní roli při jejich vzniku hrála zejména funkce krajinných úprav, která byla ve sledovaných lokalitách výrazně odlišná. (Krásný Dvůr představuje romantický a malebný park, na Jemčině hrál primární funkci lov, Petrohrad tvoří parková úprava jednodušších tvarů určená zejména pro trávení volného času šlechtické rodiny a Chudenice jsou významné především výskytem mnohých okrasných i ovocných dřevin.) Naopak odlišnost krajinných úprav v závislosti na době jejich vzniku výrazně prokázána nebyla. Autorka konstatuje, že ve sledovaném období od konce 18. do konce 19. století nedošlo k zásadním změnám v přístupu, vnímání či technologickém pokroku při vývoji krajinářských parků. Proměny naznačuje až v následujícím 20. století v souvislosti s rozvojem rekreační funkce parků, které by mohlo představovat pole pro další výzkumy například i v jiných lokalitách.

Pokud bychom měli odpovědět na otázku, v čem mohla být publikace dokonalejší, rádi se s čtenáři podělíme o reflexi, kterou jsme získali v semináři z historické geografie. Zde nad knihou Markéty Šantrůčkové zazněla i následující slova: „Jsem fascinován tím obrovským množstvím materiálů, které autorka použila... a jak podrobně potom z nich při popisu parků dokázala vytěžit. Jenom mě napadlo, jako nezasvěceného čtenáře a člověka, který v těch parcích v životě nebyl..., že by se tam kromě vyobrazení starých plánů parků a pak rekonstrukčních map hodilo třeba i aktuální schéma, jak park vypadá, co v něm kde je... Při čtení popisu je to trochu náročnější na představení...“ Uvedená slova lze vnímat i jako pozvánku k poznávání krajinářských parků z autopsie.

Knihou Markéty Šantrůčkové přináší pro geografické (i historickogeografické) výzkumy ne příliš obvyklé téma. Na základě téměř vyčerpávajícího studia literatury, dostupných pramenů i terénního výzkumu však prokazuje jeho nosnost a schopnost přinést významné závěry pro studium krajinných změn způsobených uvědomělými lidskými zásahy. Krajinné parky představují jakýsi výsek paměti krajiny, jsou dokladem dobového myšlení, technologických možností, zručnosti a dovedností lidí a v neposlední řadě i proměn společnosti a jejich přístupů ke krajině samotné. Formou studie, jež uvedená práce představuje, je možné vyplnit další „bílá místa“ ve vývojových hodnoceních krajiny v rámci historickogeografických výzkumů a významně přispět do diskuze o možnostech využití, revitalizace i ochrany krajiny jako kulturního dědictví. Monografii lze doporučit všem, kteří přemýšlejí o kořenech a proměnách dnešní krajiny. Přístup, který M. Šantrůčková zvolila se bezesporu odrazí i ve vysokoškolské výuce nejen historické geografie a environmentálních dějin. Knihou Markéty

Šantrůčkové dokládá, jak geograf, znalý historického řemesla (práce s prameny, archivní studium), může seriózně přispět k obohacení výzkumů krajinných změn, stejně jako historik, ovládající moderní technologie GIS a přístupy krajinné ekologie, může obohatit rekonstrukci dějin a dějinných procesů.

*Martina Tůmová, Univerzita Karlova v Praze,
e-mail: tumova.martinka@seznam.cz*

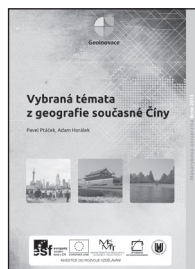
*Pavel Chromý, Univerzita Karlova v Praze,
e-mail: pavel.chromy@natur.cuni.cz*

Literatura:

- FRAJER, J. (2013): Rekonstrukce historické krajiny Čáslavska s důrazem na vodní hospodářství. Disertační práce. OU v Ostravě, Přírodovědecká fakulta, katedra fyzické geografie a geoekologie, Ostrava, 230 s. + příl. (školitel: prof. Dr. Ing. Bořivoj Šarapatka, CSc.)
- HAVLÍČEK, M. (2013): Význam starých map pro studium změn krajiny v okrese Hodonín. Disertační práce. MU, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav, Brno, 280 s. + příl. (školitel: RNDr. Vladimír Herber, CSc.)
- LIPSKÝ, Z., ŠANTRŮČKOVÁ, M., WEBER, M. a kol. (2011): Vývoj krajiny Novohradská a Žehušicka ve středních Čechách. Karolinum, Praha, 201 s.
- LIPSKÝ, Z., WEBER, M., STROBLOVÁ, L. a kol. (2013): Současnost a vize krajiny Novodvorská a Žehušicka ve středních Čechách. Karolinum, Praha, 406 s.
- ŠANTRŮČKOVÁ, M. (2011): Využití a modelace reliéfu při krajinných úpravách na černínských panstvích. Disertační práce. UK v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra fyzické geografie a geoekologie, Praha, 214 s. (školitel: doc. RNDr. Zdeněk Lipský, CSc., školitel-konzultant: doc. Ing. arch. Ivan Vorel, CSc.)
- ŠANTRŮČKOVÁ, M. (2012): The principles and development of landscape parks in the Czech Republic and their study from the perspective of historical geography. *Historická geografie*, 38, č. 1, s. 99–118.

Horálek, A., Ptáček, P.: Vybraná témata z geografie současné Číny.

Masarykova univerzita, Brno 2013, 195 s. ISBN 978-80-210-6647-2.

Na rostoucí zájem o problematiku Číny, který je vyvolán bezprecedentním tempem rozvoje této východoasijské velmoci, reaguje řada autorů z řad geografů, politologů, sociálních antropologů, sociologů, ale i dalších oborů z celého světa. Dlouhodobou tradici má zejména odborná anglosaská literatura. Reflexe vzestupu „říše středu“ v Česku již tak bohatá není. Nejen proto si zaslouží pozornost práce dvou autorů z Palackého univerzity v Olomouci Adama Horálka a Pavla Ptáčka. U obou z nich se jedná o završení dlouhodobého zájmu o tento prostor jak z hlediska profesního, tak i osobního. Zejména sociální antropolog, etnograf a geograf Adam Horálek je spojen s Čínou velmi těsně a kromě publikační a pedagogické činnosti se věnuje také propagaci Číny a seznamuje s ní širší veřejnost jako velmi fundovaný průvodce. Pavel Ptáček dlouhodobě působí na katedře geografie PŘF UP a kromě regionální geografie se věnuje především kulturní a sídelní geografii a výzkumu

periferních oblastí. Jejich spolupráce se ukázala jako velmi šťastná a výsledkem je publikace Vybraná témata z geografie současné Číny, která se však velmi komplexně věnuje tomuto prostoru v období po zahájení reformem v roce 1978 s důrazem na nejdůležitější aspekty a problémy, se kterými se Čína potýká.

Samozřejmě, že vzhledem k rozsahu práce v ní nemůže být obsažena veškerá problematika týkající se celé této velké země s více jak 1,3 miliardou obyvatel, ale autoři se soustředili na pět, resp. se závěrem na šest, podle nich nejdůležitějších problémů. První z nich se věnuje samotné genezi současného dynamického rozvoje tedy postavu otce čínské transformace Deng Xiaopinga, který položil základy dnešní čínské prosperity svým konceptem čtyř modernizací a odklonem od dosavadní politiky (přepisů čínských znaků věnují autoři mimořádnou pozornost a vysvětlují specifika čínské transformace, ale drží se mezinárodního přepisu). Autoři se zabývají samotnou postavou reformátora a jeho vlivem na první období transformace, spojené se změnami v ekonomice (politika otevřených dveří, zvláštní ekonomické zóny, částečný návrat k trhu), geopolitice (návrat Hongkongu a Macaa), demografické situaci (plánované rodičovství s politikou jednoho dítěte), ale také např. reformám v armádě a politickém aparátu a obecně ke směřování k „socialismu s čínskými specifiky“ a návratem k myšlenkám konfucianismu („Nezáleží na tom, zda je kočka bílá nebo černá. Pokud chytá myši je dobrá.“). Druhá kapitola je věnována životnímu prostředí a současným environmentálním problémům Číny. Na jedné straně existuje systém řady národních parků a chráněných území a snaha o řešení špatné situace v řadě oblastí, na druhé straně však překotný vývoj ekonomiky klade obrovské nároky na zdroje – především na vodu, půdu a suroviny. Nedostatek a znečištění vodních zdrojů a ovzduší, desertifikace a degradace zemědělské půdy spolu s odlesňováním, vyvolávají nutnost reakce. Rozsáhlé projekty převodu vodních toků (jiho-severní transport vody), zalesňování, budování ochranných pásem proti rozšiřování pouští, nebo opatření na zlepšení stavu ovzduší před olympiádou v roce 2008 v Pekingu jsou však v kontextu zhoršující se situace nedostatečné. Obyvatelstvo Číny a rizika spojená s demografickým vývojem jsou námětem třetí kapitoly, pozornost je zde věnována vývoji obyvatelstva po roce 1949 s důrazem na současné charakteristiky a především na možné scénáře demografického vývoje i s projekcí dopadů do sociálního a ekonomického systému (stárnutí čínské populace). Etnickým a náboženským menšinám, které mohou být ohniskem politických problémů a separatistických snah a vztahu čínské majority (proces počínšťování „sinizace“) k těmto skupinám se věnuje další část kapitoly. Čtvrtá kapitola se věnuje ekonomice Číny, zejména změnám její struktury, vlivu země na světovou ekonomiku a zahraničnímu obchodu (řada grafů ilustruje komoditní změnu struktury zahraničního obchodu Číny i její teritoriální zaměření) i vnitřní diferenciaci země (rozdílné tempo růstu ve třech makroregionech – Západ, Pobřežní, Centrální –, podpora nejchudších západních oblastí). Pozornost je pak soustředěna také na dopad změn na čínský pracovní trh a na sociální postavení obyvatel, sociální nerovnosti a zejména na vytváření a bohatnutí střední třídy (několik případových studií). Zahraniční politika Číny a její geopolitické směřování je pak předmětem páté kapitoly. Pozornost je věnována vztahům Číny a afrických zemí, které jsou vnímány jako nástupní prostor pro posilování čínského vlivu v zahraničí. V Africe začíná hrát Čína roli rozhodujícího hráče (zajímavé je sledovat vztah jednotlivých zemí

Afriky k Taiwanu a snaze ČLR o izolaci této „odpadlické provincie“). Stále rostoucí vliv Číny je patrný zejména v zahraničním obchodě (některé státy Afriky uskutečňují přes 30 % svého zahraničního obchodu právě s Čínou). Pozornost je zde věnována i energetické politice Číny a snaze o soběstačnost země v této oblasti, která je hlavním předpokladem dalšího rozvoje ekonomiky i zlepšování životní úrovně obyvatel. Šestá kapitola je závěrem a zároveň shrnutím strategií rozvoje Číny s perspektivou do roku 2030 a rekapitulací všech nejdůležitějších problémů, se kterými se země potýká. Kniha je určena odborné veřejnosti a primárně pak studentům geografie a příbuzných oborů (v závěru jednotlivých subkapitol najdou jak doporučenou literaturu, tak i aplikace do výuky), ale dokáže zaujmout i širší publikum. Přínosem je také bohatý grafický doprovod s řadou map, tabulek a grafů, stejně jako fotografií, doprovázených rozsáhlými popisky, stejně jako stručný slovníček pojmů s aktuálními daty a seznam použité literatury a zdrojů a rejstřík. Přínos práce spočívá také v řadě případových studií, na nichž je dokumentována příslušná problematika. Jedinou výtkou tak může být relativně malý náklad publikace (300 kusů), a tedy její zhoršená dostupnost pro potencionální čtenáře. Ti se stále ještě mohou obrátit na autory práce prostřednictvím e-mailu pavel.ptacek@upol.cz. Publikace je také dostupná v elektronické podobě na internetu.

Publikace je přehlednou syntézou hlavních problémů a výzev, se kterými se potýká tento stále významnější makroregion. Autoři se snaží o realistické zachycení skutečnosti na základě podrobného a dlouhodobého studia a daří se jim vyvracet i řadu mýtů a nepřesností, které máme stále spojené s obrazem Číny. Z těchto důvodů by se s prací Vybraná témata z geografie současné Číny měl seznámit každý, kdo se o tento makroregion, jeho obyvatele i stále rostoucí pozici Číny jako supervelmoci zajímá a chce ho alespoň částečně pochopit.

*Tomáš Burda, Univerzita Karlova v Praze,
e-mail: tomas.burda@post.cz*